

Józef Wroceński

"Kolegium Konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim",
Mirosław Sitarz, Lublin 1999 :
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 43/1-2, 248-252

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozdział czwarty został poświęcony separacji małżeńskiej z powodu cudzołóstwa w kodyfikacjach prawa kanonicznego z 1917 i 1983 r. Na uwagę zasługuje tutaj wnikliwa analiza prac redakcyjnych prowadzonych zarówno w odniesieniu do jednego, jak i drugiego zbioru. W kpk z 1917 r. (kann. 1129 -1130) cudzołóstwo zostało uznane jako powód do wystąpienia o separację., podobnie w kpk z 1983 r. (kann. 1152). Trafnie zauważa ks. Łukasz tendencję kodyfikatorów po Soborze Watykańskim II do „upastoralnienia” norm w tym zakresie (położenie akcentu na doprowadzenie do pojednania małżonków w drodze przebaczenia cudzołóstwa przez stronę niewinną).

Praca przybliży zatem czytelnikowi genezę instytucji separacji małżeńskiej wskutek wiarołomstwa jednej ze stron, sięgającą nauczania Chrystusa. Jednocześnie ukazuje długi proces ewolucji, gdy chodzi o ostateczne ukształtowanie się norm prawnych w tej dziedzinie. Baczną uwagę Autor zwraca na kontekst historyczny tej ewolucji nie pomijając spraw istotnych. Nie wikła się przy tym w kwestie zbyt szczegółowe. Zarówno metoda historyczno-prawna, jak i analityczna zostały właściwie zastosowane. Wspomniana na wstępie główna teza ks. Łukasza znalazła pełne uzasadnienie.

Pracę można polecić nie tylko kanonistom, szczególnie interesującym się kanonicznym prawem małżeńskim, lecz także moralistom i pastoralistom.

Ks. Wojciech Góralski

Ks. Mirosław Si tar z, Kolegium Konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim, Lublin 1999, ss. 216, 4.

Wnikliwa analiza zagadnienia kolegialności biskupów dokonana podczas Soboru Watykańskiego II przyczyniła się do pogłębienia teologii kapłaństwa i bardziej właściwego rozumienia roli prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego. Zgodnie z nauką Soboru prezbiterat nie może być pojmowany jako mniej wartościowy stopień święceń, ale jest on prawdziwym uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa. Stąd też prezbiterzy w wykonywaniu swoich zadań nie działają jako delegaci biskupa, lecz we własnym imieniu, będąc jego niezbędnymi i koniecznymi współpracownikami. Współczesne warunki działalności duszpasterskiej domagają się wzajemnego kontaktu prezbiterów, wymiany myśli, wspólnotowego działania. Stopień święceń i wynikające stąd przyporządkowanie jurysdykcyjne sprawiają jednak, iż nieodzowna jest ich żywa łączność z biskupem, pastorem Kościoła partykularnego. W tej perspektywie doktrynalnej dotychczasowe instytucje prawne wspierające biskupa w kierowaniu diecezją, takie jak kapituła katedralna, czy też konsultorzy diecezjalni stały się niewystarczające. Sobór uznał, że w obecnych warunkach realizacja misji, jaka została powierzona Kościołowi, wymaga nowych form kolegialnego działania i wspólnotowej odpowiedzialności za życie Ludu Bożego, którego dobro powinno być najwyższą zasadą w zarządzaniu Kościołem. Pojawiło się

więc dążenie do utworzenia innych instytucji, bardziej reprezentatywnych, lepiej wyrażających wspólnotową odpowiedzialność prezbiterów za Kościół, umożliwiające im zorganizowane i skoordynowane działania. Tak powstały nowe instytucje doradcze biskupa diecezjalnego, mianowicie rada kapłańska, nazwana senatem biskupa i związane z nią kolegium konsultorów. Są one logicznym i teologicznie uzasadnionym instytucjonalnym wyrazem soborowej nauki o prezbiterium i jego roli w Kościele partykularnym. Interesującym zagadnieniem jest ewolucja norm umożliwiających stabilizację tych instytucji i ich skuteczne działanie. Stąd też z radością należy witać na polskim rynku wydawniczym pozycje dotyczące wyżej zasygnalizowanej problematyki. Podobnego uczucia doznaje czytelnik, gdy bierze do ręki pracę ks. M. S i t a r z a, wydaną przez znane i zasłużone Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, traktującą o kolegium konsultorów. Do podjęcia tej problematyki, jak wskazuje sam Autor we wstępie, skłoniła go jej aktualność, a ponadto brak pełnego opracowania w nauce prawa kanonicznego kompetencji omawianej instytucji. Swoje rozważania na temat kolegium konsultorów oparł przede wszystkim na analizie materiału źródłowego na który złożyły się kodeksy prawa kościelnego, liczne konstytucje papieskie, dokumenty Soboru Watykańskiego II, dekrety wykonawcze Stolicy Apostolskiej do uchwał soborowych, odpowiedzi papieskich komisji interpretacyjnych, dekrety dykasterii Kurii Rzymskiej, kolejne schematy nowego Kodeksu, oraz liczne dokumenty polskiego prawodawstwa partykularnego.

Recenzowana praca pomimo, że uwzględnia wyniki badań zawarte w dotychczasowych publikacjach na temat kolegium konsultorów – do czego uczciwie przyznaje się Autor – to jednak stanowi niewątpliwą wkład do badań nad tą instytucją, dzięki pogłębionej analizie źródeł prawa powszechnego, a zwłaszcza polskiego prawa partykularnego. Autor posłużył się przede wszystkim metodą historyczno-prawną i dogmatyczno-prawną, po części również metodą teologiczną. Układ opracowania jest logiczny, chociaż nie można się o tym przekonać na początku lektury, ponieważ spis treści Autor zamieścił na końcu pracy. Nie jest to zabieg szczęśliwy, gdyż utrudnia czytelnikowi wstępne zapoznanie z zawartością problemową proponowanych badań i przemyśleń. Należy też zauważyć, iż nie posiada on paginacji. Opracowanie otwiera więc wykaz skrótów. Zasadniczy korpus rozprawy, na który składają się trzy merytoryczne rozdziały, poprzedzony został wstępem. Zawiera on wszystkie wymagane elementy formalne: wprowadza czytelnika w tematykę rozprawy, ukazuje cel i metodę oraz konstrukcję opracowania. W zakończeniu zaś znalazły się wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*. Po zasadniczym bloku treściowym dodano bibliografię, podzieloną na źródła i literaturę. Z kolei aneksy, które zawierają kanony Kodeksu z 1983 r. dotyczące kolegium konsultorów oraz Postanowienia Konferencji Episkopatu Polski w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów z dnia 21 marca 1985 r. Wreszcie streszczenie pracy w języku angielskim, francuskim i włoskim. Całość opracowania zamyka wspomniany wyżej spis treści.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Geneza Kolegium Konsultorów* /s. 13-60/ Autor przybliża początki instytucji kolegium konsultorów. Wskazuje na kontekst historyczno-prawny, jaki towarzyszył ewolucji poszczególnych elementów pojęciowych tej instytucji, co doprowadziło do wykształcenia się przepisów określających jej status prawny. Słusznie Autor stwierdza, że instytucja kolegium konsultorów ma swoje źródło w prawie partykularnym końca XVIII wieku i wiąże się ściśle ze zmianą warunków działalności Kościoła oraz stopniowym obniżaniem się znaczenia kapituł katedralnych. Ks. S i t a r z śledząc ewolucję instytucji omawia kolejno sprawę tworzenia rad biskupich, ich przekształcenie w zespoły konsultorów, status prawny konsultorów diecezjalnych w świetle Kodeksu z 1917 r., wpływ Soboru Watykańskiego II na rozwój kolegium konsultorów. Według Kodeksu z 1917 r. funkcje konsultorów diecezjalnych i kapituł katedralnych zasadniczo pokrywały się, stąd obie te instytucje nie mogły istnieć w tym samym Kościele partykularnym. Sobór, rozgraniczając obowiązki liturgiczne i prawne, stworzył możliwość ich współistnienia. Szkoda, że Autor bardzo skrótowo potraktował prace soborowe i nie ukazał szerszego kontekstu dyskusji soborowej w omawianej kwestii. Jak wiadomo sprawa kolegium konsultorów znalazła się w optyce dyskusji nad kolegialnością w Kościele. Właśnie Sobór zasugerował powiązanie tej instytucji z radą kapłańską, rozumianą jako przejaw kolegialności w Kościele partykularnym, co ostatecznie wpłynęło na zmianę nazwy z *zespół konsultorów* na *kolegium konsultorów*. Następnie Autor przedstawia kolegium konsultorów w świetle prawodawstwa posoborowego i poszczególnych schematów nowego Kodeksu. Wnioski kończące rozdział stanowią jego podsumowanie.

Kolegium Konsultorów w KPK z 1983 r. /s. 61-138/ to tytuł drugiego rozdziału opracowania ks. M. S i t a r z a. Ten najobszerniejszy rozdział zawiera omówienie problematyki w świetle obecnie obowiązującego zbioru prawa powszechnego. Poddano tu analizie normy dotyczące obowiązku ustanowienia kolegium konsultorów w diecezjach i innych Kościołach partykularnych, składu osobowego tej instytucji oraz szczegółowych zadań kolegium w różnych sytuacjach życia Kościoła partykularnego: *sede plena*, *sede impedita* i *sede vacante*. W sposób interesujący ukazane zostały relacje między kolegium konsultorów i innymi instytucjami wyrażającymi kolegialność Kościoła partykularnego, do których Autor zalicza kapitułę katedralną, radę kapłańską, radę ds. ekonomicznych i radę duszpasterską. Wywody Autora dają możliwość odpowiedzi na szereg szczegółowych praktycznych kwestii. Jak słusznie zauważa ks. S i t a r z we wnioskach kończących rozdział, kolegium konsultorów jest obligatoryjnym kolegialnym organem doradczym pasterza Kościoła partykularnego, który różni się od innych instytucji tego typu tym, iż w określonych sytuacjach jest powołane do wykonywania, w granicach określonych prawem, kościelnej władzy rządzenia. Podkreślenia wymagają analizy Autora dotyczące teologiczno-prawnej natury kolegium konsultorów.

W trzecim rozdziale pt. *Kolegium Konsultorów w polskim prawie partykularnym* / s. 139-175/ Autor wskazuje na teologiczno-prawne aspekty kolegium konsultorów zawarte w Postanowieniach Konferencji Episkopatu Polski, w uchwałach polskich synodów diecezjalnych, a także w statutach rad kapłańskich i kolegium konsultorów. Ciekawe są uwagi Autora odnoszące się do specyfiki norm polskiego prawa partykularnego. Według niego owa specyfika wyraża się w następujących aspektach: modyfikacje w zakresie norm dotyczących liczby członków kolegium konsultorów, wprowadzenie stałych członków do składu kolegium, doprecyzowanie jego celu działania w statutach rad kapłańskich oraz uszczegółowienie kodeksowych norm dotyczących przewodnictwa kolegium konsultorów. W dalszej części rozdziału ks. Si t a r z przedstawił zadania kolegium konsultorów w świetle norm kościelnego prawa polskiego, nadmieniając także o statusie tej instytucji w Ordynariacie Polowym w Polsce.

Powyższe analizy posłużyły Autorowi do pokreślenia wkładu polskiego prawa partykularnego w rozwój instytucji kolegium konsultorów. Zdaniem Autora jest on stosunkowo skromny. Status prawny i znaczenie kolegium konsultorów w Kościele polskim jest wypadkową przepisów prawa powszechnego i Postanowień Konferencji Episkopatu Polski, co znalazło swoje odzwierciedlenie w dostosowaniu struktury i zadań tej instytucji do warunków poszczególnych diecezji polskich. Normy dotyczące kolegium konsultorów zawarte w statutach rad kapłańskich w diecezjach polskich są wzorowane na postanowieniach Konferencji Episkopatu Polski z 1985 r.

Należy też podkreślić trafność większości wniosków *de lege ferenda* zamieszczonych w zakończeniu opracowania. Autor wskazując na brak rozstrzygnięć prawodawcy powszechnego w niektórych szczegółowych kwestiach wysuwa między innymi postulat ustawowego określenia zasad i warunków zastępstwa w przewodniczeniu obradom kolegium konsultorów, ustawowego upoważnienia kolegium do czasowego przejścia rządów w diecezji w sytuacji *sede impedita* do czasu wyboru tymczasowego rządcy. Ponadto proponuje wyraźne określenie zakresu kompetencji przewodniczącego kolegium konsultorów postulując wprowadzenie do prawa powszechnego odpowiedniego sformułowania. Wątpliwość jednak budzi propozycja, aby przewodniczący ewentualnie promulgował postanowienia tegoż kolegium. Mając na uwadze pozycję prawną kolegium konsultorów proponowany zakres kompetencji należałoby bardziej doprecyzować. Nie uważam też, aby "opracowanie i ustanowienie modelowego statutu kolegium konsultorów dla diecezji polskich" było szczęśliwym rozwiązaniem.

Recenzowana rozprawa posiada niezaprzeczalne walory. Merytorycznie jest przyczynkiem do nauki w zakresie badań nad ustrojem Kościoła partykularnego. Pod względem metodologicznym opracowanie jest dziełem, które zostało napisane z uwzględnieniem wszystkich zasad metodologii historyczno-prawnej. Z tego też względu odznacza się ono jasnością wykładu, dążeniem do obiektywnego przedstawiania zagadnień. Wszystkie swoje wywody Autor uzasadnia przekonująco, a w kwestiach polemicz-

nych czyni to spokojnie i z rozważą. Nie unika krytycznych uwag, zwłaszcza gdy analizuje rolę i znaczenie instytucji kolegium konsultorów w Kościele w Polsce. Należy przyznać, iż ks. S i t a r z obogacił polską literaturę kanonistyczną o wartościowe studium, którym będą zainteresowani nie tylko teoretycy prawa kościelnego, ale również ci, którzy współuczestniczą w wykonywaniu pasterskiej posługi rządzenia w Kościele.

Ks. Józef Wroceński SCJ

Wojciech G ó r a l s k i, Matrimonium facit consensus. Z orzecznictwa Roty Rzymskiej w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułów dotyczących zgody małżeńskiej (1984-1997), Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa 2000, ss. 396.

Podtytuł niniejszej publikacji zasadniczo wyjaśnia zawartość treściową książki, bowiem jest ona poświęcona problematyce orzecznictwa Roty Rzymskiej z tytułów wad zgody małżeńskiej w określonym przedziale czasu. Autorem dzieła jest znany i ceniony polski kanonista, zwłaszcza w dziedzinie problematyki małżeńskiej. Z radością należy więc odnotować pierwszą tego typu w piśmiennictwie rodzimym książkę i to autorstwa tak wybitnego uczonego. Z uwagi na Autora można suponować i rzeczywiście tak jest, że komentarze do wyroków rotalnych są jasne, pogłębione i konstruktywne. Niniejsza publikacja została pomyślana jako pomoc – jak to zaznaczono we wstępie – dla sędziów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości w rozstrzyganiu spraw o nieważność małżeństwa z tytułów dotyczących zgody małżeńskiej. Zebranie tych komentarzy do niektórych orzeczeń rotalnych w jedną całość, bowiem uprzednio one były publikowane w różnych czasopismach, znacznie ułatwi korzystanie z nich w pracy kościelnemu wymiarowi sprawiedliwości.

Całość opracowania składa się z trzech części, zgodnie z grupą tematyczną wyroków. W pierwszej zaprezentowano 13 wyroków Roty Rzymskiej, jakie zapadły z kan. 1095 nn. 2-3 Kodeksu Jana Pawła II, to jest w przedmiocie niezdolności do powzięcia zgody małżeńskiej. Są to sentencje wybitnych audytorów rotalnych: coram Stankiewicz i Bruno – po 3 wyroki, oraz po jednym wyroku coram Huot, Pinto, Colagiovanni, Giannecchini, Doran, Pompedda i Funghini. Każdy z wyroków jest przedstawiany i analizowany od strony motywów prawnych i faktycznych, a w ostatniej części Autor zamieszcza uwagi końcowe. Szczególnie interesujące i inspirujące są części *in iure* wyroków. Są to niejednokrotnie traktaty prawne i psychologiczne. Ponadto sentencja rotalna często odwołuje się do innych wyroków co jeszcze bardziej odzwierciedla kierunek jurysprudencki Roty Rzymskiej, która – w myśl kan. 19 KPK – stanowi obowiązujące źródło uzupełniające prawa w zakresie rozstrzygania spraw sądowych o nieważność małżeństwa.